

Kursen i i folkminnesinsamling i Tomelilla
den 10 - 19 juni 1922.

Vid de akademiska "Sommarkurserna" i Lund 1921 höll Doc- sid 1
cent C.W.von Sydow en serie föreläsningar över ämnet "våra folk-
minnen! I anledning till dessa föreläsningar fingo åhörarne här-
av även tillfälle att deltaga i övningar uti att uppteckna folk-
minnen. Intresset för ämnet syntes vara stort, och deltagandet
i övningarna i folkminnesuppteckning var synnerligen livligt.

På förslag av Doc. v. Sydow samlades en del särskilt in-
tresserade på särskild tid utom föreläsningarna för att diskutera
frågan om huru denna mer och mer försvinnande skatt av folkmin-
nen, som ännu är tillfinnande bland Skånes befolkning, bäst skul-
le kunna tillvaratagas.

Sålunda framkom tanken på att bilda en förening, som
skulle kunna taga insamlingsarbetet som sin huvudsakliga uppgift
men dessutom skulle verka för en alltmera utbredd upplysning om
den försvinnande gamla allmogekulturens värde. - Föreningen bil-
dades, dock med en tillsvärdare tämligen svävande organisation.
Redan nu uttalades emellertid önskvärdheten av ytterligare ut-
bildningskurser i folkminnesforskning, och som en lämplig plats
för en dylik kurs under kommande år föreslogs Folkhögskolan i
Tomelilla.

Genom understöd från Hyltén - Cavalliuska stiftelsen,

sid 2

Etnologiska föreningen och Folkminnesföreningen i Lund, blev kursens ekonomi någorlunda säkrad.

En kursbestyrelse på fem personer från sydöstra Skåne, nämligen Rektor Dav. Jakobson, Tomelilla, Redaktör J.O.Osterman, Simrishamn samt folkskollärarne Carl Kristiansson, Kivik, M. Hör-lén, Valleberga och Ola Ryberg, Tomelilla tog hand om reklamering-en för kursen, och inom kort började anmälningar till kursen att inkomma. - Genom benäget tillmötesgående från skilda håll blev så småningom kursens ekonomi allt bättre. Ovannämnda Hyltén- Caval-liuska stiftelsens anslag var 1000:- kronor. Utom detta anslag, som företrädesvis avsåg att utgöra ersättning åt föreläsare vid kursen, anslogo följande föreningar och enskilda till stipendier och övriga omkostnader: Etnologiska Föreningen, Lund 100:-kr., Folkminnesföreningen, Lund 50:- kr., Bara härads Hembygdsförening 50:- kr., Föreningen för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne 50:-kr., D:r Å. Campell 50:- kr., Häradshövding Hegardt, Malmö 50:- kr., Fröken Ingrid Andersson Nationaldräktsaffär i Mal-mö 50:- kr., och Fru Sigrid Björkegren i Simrishamn 30:- kr. Folkhögskolan^s i Tomelilla styrelse upplät kostnadsfritt lokaler för kursens hållande. - Kursbestyrelsens ordf. Rektor Dav. Jakob-son utsände genom tidningarne ett upprop, ur vilket följande här må återgivas:

(Tryckt avskrift av uppropet bifogas)

sid 3

sid 4

Deltagarne i kursen, till antalet 41, mest lärare och lärarinnor från skilda delar av Skåne, dock företrädesvis från sydöstra, samlades å Folkhögskolans gymnastiksal lördagen den 10 juni innevarande år, där kursen öppnades med ett hälsningstal av Rektor Dav. Jakobson. Häri framhölls bland annat, att denna kursen var den första i sitt slag, och uttalades förhoppningen om att den nu begynta kursen skulle bli ett tydligt bevis på att vi nu nått den besinningens tid, då tillvaratagandet av minnena av vår gamla allmogekultur, som håller på att försvinna, står för oss alla som en bjudande plikt. Talaren riktade sig i sitt hälsningsanförande särskilt till kursens initiativtagare, föregångsmännen på folkminnesforskningens område Docenten C.W. von Sydow och D:r Åke Campell, uttalande den förhoppningen att ur den sådd, som här skulle göras, snart måtte framkomma färgrika blomster, till glädje för alla den gamla allmogekulturens vänner.

Fru Gerda Jakobson sjöng därefter några sånger, varefter Doc, von Sydow höll kursens första föredrag om "allmogekulturen och folkminnesforskningen." Inledningsvis framhölls häri, hurusom ett slags insamling av folkminnen förekommit redan för länge sedan, men samlandet och bevarandet av såväl gamla kulturföremål som andra folkminnen hade till att börja med skett mera av kuriositetsintresse än såsom ett vetenskapligt systematiskt tillvaratagande och studerande av allt, som hör till allmogens liv. Mer

och mer hade det blivit klart, att allt detta gamla ej endast är en hop kuriositeter utan representerar gammal fin kultur. Den är också rent inhemsk, nationell, i motsats till vår moderna nutidskultur, som är internationell.

Skall man kunna tillvarataga minnena av denna självständiga gamla kultur, så måste man skynda därmed, medan ännu något finnes kvar, ty genom den rastlösa utveckling, som i våra dagar äger rum på alla områden, uttränges det gamla lika hastigt, som snön smälter för vårsolen.

Efter gemensam middag å Folkhögskolan, samlades kursdeltagarne åter å gymnastiksalen för att överlägga om lämplig arbetsordning för de följande dagarna.

De två första lektionerna höllos av D:r Campbell och gävo liksom en förutskickad översikt över, vad som skulle närmare studeras. Och det lovade verkligen att bliva intressant, eller vad sägs, om så pass intressanta saker som den skånska bondgårdens historia, icke den moderna tidens varuproducerande lantgård med sin från hela världen hoplånade nästan industriartade kultur utan den gamla, äkta bondgården, behovsproduktionens gård och huru denna utvecklats sig från de mest primitiva bostads- och levnadsformer till de för boplatsen mest ändamålsenliga, samt huru denna fullbordade, äktskånska bondgård utgjorde nästan ett litet rike för sig själv, i viss mån beronde näranog endast av byalaget.

sid 6

sid 8

På kvällen, sedan föreläsningarna voro slut, tillkännagavs, att följande dag, söndagen, skulle göras en gemensam utfärd dels i studiesyfte och dels för nöjes skull. Många hade kanske redan för sig själv funderat över vad man skulle kunna finna på för söndagen. Dessa funderingar hade emellertid varit överflödiga, ty "hela kursen" blev nu anmodad deltaga i nämnda studieflykt till den lilla men intressanta staden ute vid Östersjön. Kursbestyrelsen fick i uppdrag att ställa om nedsatta biljettpriiser, och så slutade första dagen med allmänt livligt önskande om vackert resväder följande dag.

Resedagen inbröt - nej, så säger man endast om dagen kommer med strålande sol från klar himmel - men dag blev det i alla fall, nått och jämnt till kl.10. Det blev ju ändå i alldeles lagom tid, ty då var skaran fulltaligt samlad vid järnvägsstationen. Försiktigtvis hade resenärerna utrustat sig med diverse ytterplagg och dylikt, som kan vara bra att ha med, om det ser ut till regnväder. Rektorn hade här vid stationen väldigt brått med att ordna om biljetter åt alla, som ville vara med, ty det blev åtskilligt fler än kursdeltagarna, som, trots den hotande väderleken, voro hågade att fara in för att titta på den gamla "Sillastan". Nått och jämnt voro vi instuvade på tåget, så delade Rektorn ut "Folkhögskolans sångblad". "Här ska sjungas!" hette det, och omelbart därpa ljud den ena sången efter den andra.

sid 8

sid 10

Innan vi rätt visste om det, befunno vi oss i den lilla idyllen där ute vid Skånes Östkust. Men, när vi där just kommit av tåget, visade det sig, att vi voro för många att i ett sällskap besöka t.ex. muséet, varför Rektorn föreslog att vi skulle dela oss i två hopar, vilka sedan med var sin ledare skulle åt skilda håll bege sig ut på upptäcktsfärd, för att i sinom tid åter sammanträffa vid kyrkan. Naturligtvis skulle vi i egenskap av blivande folkminnesforskare bese stadens eller rättare sagt Österléns bygdemuseum.

sid 10

Muséet, som äges av "Föreningen för fornminnes -och hembygdsvård i sydöstra Skåne", är ju ej stort, men dess samlingar utgöra en synnerligen intressant illustration till just den kringliggande bygdens (sydöstra Skånes) kultur och samhällsliv från stenålderns och ända fram till nära nuvarande tid. - Sedan båda grupperna under av Stadsläkare D:r J Bring given sakkunnig och intresserad ledning besett muséet, råkades alla "kursarna" på överenskommen tid vid stadens ålderdomliga kyrka, och sedan även besöket här var undångjort, blev hela skaran fotograferad utanför kyrkan. - Nu såg det ut, som om morgonvädret skulle återkomma, men än så länge ämnade ingen tappa humöret. Tvärtom såg det ut, som om resenärerna nästan med förtjusning togo till de medförda regnkapporna och paraplyerna."Varför skulle man också annars haft allt det där med sig!" resonerade man. Och så länge

sid 11

regnet åtminstone ej öste ned, ville man i alla fall se sig om i stan riktigt ordentligt. De goda Simrishamnsborna förundrade sig säkerligen över den ihärdighet, som folkminnesforskarne ådagalade, genom att trots det nedsilande regnet, ändå fortsätta vandringen genom de krokiga, kullerstenslagda gatorna, här och där stannande för att taga en fotografi av någon särskilt typisk gammaldags stadsgata eller för att närmare beskåda någon riktigt idyllisk gammal gård, som passerades.

Troligen var det någon, som under tiden så nätt och omärkligt ledde vandringen mot ett visst mål genom planteringarne norr om staden ut mot havet till. Systemet härutinnan uppdagades dock ej förrän skaran kommit ut om stadens hank och stör, ut på sandfälten norr om sta'n. Inte för det att man ens härute på sanden behövde längta efter någon vattenrik "oas i öknen", men det var inte heller utan en viss förtjusning man erfor, att man ej gjort den långa promenaden utom staden förgäves, ty härute fanns det ett trevligt ställe, som kallas Strandpaviljongen, där man kunde få härligt kaffe och goda smörgåsar. Skada blott att den annars så vackra utsikten härifrån norrut ända till Stenshuvud och de sista skogklädda förgreningarne av Linderödsåsen stängdes av en dyster molnvägg. Dysterheten därute trängde dock ej in vid kaffebordet. Här skämtades, skrattades åt roliga historier och spåddes vackert väder för den återstående delen av dagen. Just

sid 11

sid 12

som vi voro färdiga här, avstannade verkligen också regnet, och så begynte åter vandringen, med hällristningarne söder om staden som mål. Vägen togs förbi hamnen över den gamla skansen ut på hall - ängarna. - Under vandringen till hällarna passerades en liten by, Simrislund, i vilket det fanns åtskilligt som särskilt intresserade D:r Campbell i hans egenskap av expert på gamla skånska bondgårdar med klineväggar och korsvirke m.m. och här begagnade han tillfället att giva oss en liten åskådlig lektion i den skånska gårdens byggnadstyp. Medförda fotografiapparater voro flitigt i bruk; då och då var det någon, som fann något, värt att "offra en plåt på", evad det nu gällde att tillfredställa det rena bygdeforskarintresset eller enbart nöjesfotografering. Här funnos nämligen goda tillfällen till att taga både trevliga och lärorika bilder.

sid 13

På senare tid hava hällristningarne här ute blivit omgärdade med ett järnstaket, till ett tecken på att närmare får det här bedrivna stenbrytningsarbetet ej komma. Sannolikt har på denna plats funnits många hällristningar, men de hava i så fall blivit ödelagda vid den ivriga stenbrytning, som här äger rum. Massor av sten hava nämligen här blivit lössprängda och förarbetade till gatsten. Möjligen förekomma även ristningar, som ännu ej blivit upptäckta, ty dessa hållar ligga så alldeles i den övriga terrängens nivå, och ritningarna äro i allmänhet så grunt inknackade i stenhällen, att man lätt nog skulle kunna gå

sid 14

över dem utan att lägga märke därtill, och på många rätt vidsträckt-
ta områden äro hållarne övertäckta av en tunn gräsvall. Lyckligt-
vis får ingen stenbrytning ske, utan att de hållar, man tager itu
med, först bliva ordentligt översedda, annars skulle kanske även
ännu oupptäckta ristningar lätt bliva ödelagda. De egendomliga
bilderna och tecknen på sandstenen fångslade naturligtvis med det-
samma allas intresse, i synnerhet då Doc. v. Sydow här gav en in-
tressant skildring av de förklaringar, som vetenskapen försökt
giva åt de för oss dunkla gåtor, som medelst denna underliga bild-
skrift på sitt sätt helt säkert utgöra ett slags uppteckning av
mycket gamla folkminnen. Just under föredraget togs denna lilla
trevliga bild där Docenten stående i förgrunden just håller på
att demonstrera bilderna, medan D:r Campbell mera i bakgrunden
står som åhörare liksom alla vi andra. Så skulle vi även skaffa
oss ett avtryck av en av "gåtorna" genom att, som det på fack-
språket heter, "avklappa" den på papper. Avklappningen går så till,
att ett fuktat karduspapper lägges över bilden, varefter det upp-
mjuknade papperet med en styv borste stötes ned i fördjupningarna.
Det gick alldeles utmärkt, ty papperet blev nog, av det nu åter
fallande regnet, ordentligt blötat, men det skulle ju därefter
hastigt torka också, och som det nu inte såg ut till något tork-
väder så snart, måste avklappningen lämnas åt sitt öde. Nåja, så
vandrade vi då mot staden igen. Somliga följde då lugnt och sta-

sid 14

sid 16

digt strandvägen, som går fram på den något jämnare terrängen ett litet stycke från stranden, men andra höllo sig helst ute närmare vattnet, ute balnd klippblocken och skrevorna. Där fanns en hel del intressanta växter och annat, som är typiskt för dessa saltaktiga små strandängar mellan klipporna, och Doc. v. Sydow var här tillreds med upplysningar om naturföremål och dylikt lika intresserad och sakkunnig som i fråga folkminnena annars. Rektor Jakobson är för sin del mycket intresserad av geologi, och han kunde då rakt inte underlåta att begagna ett så gynnsamt tillfälle som här gavs att fästa allas vår uppmärksamhet vid åtskilliga typiska spår som den förhistoriska landisen lämnat efter sig härute på de glatttslipade hållarne i havsbandet. De sistnämnda momenten av studieutflykten (naturstudium) voro ju ej vårt egentliga ärende, men det var trevligt i alla fall att få se både det ena och det andra, och det är alltid roligt att ha människor med vid dylika tillfällen, som äro sakkunniga i mer än en vetenskap. Vid återkomsten till staden besågs hamnen, och se'n var det ej lång tid kvar, till tåget skulle gå. Man har dock alla skäl att misstänka, att de alla flesta "herrarna" skaffade sig ännu en kopp kaffe, innan återresan anträdde.

Följande dag började lektionerna kl. 10 f.m. var-
efter Doc. v. Sydow i två föreläsningar talade om folkminnena och
D:r Campbell i tre föreläsningar med skioptikonbilder talade dels
om husbyggandets ursprungliga uppkomst och dels om hembygdsstudiet

sid 16

sid 17

förhållande till och samarbete med naturskyddssträvandet i våra dagar.

Klockan 8 på kvällen voro "kursarna" bjudna till samkväm hos familjen Jakobson på Folkhögskolan. Här bjöds, förutom på kaffe, på solosång till piano av Fru Gerda Jakobson och uppläsning av Rektorn, och här berättades historier, både spökhistorier och andra historier, här återgavos gamla sagor och andra folkminnen i rikaste omväxling, med en unson sång då och då, och den gladaste stämning var rådande hela den långa vackra sommarkvällen.

Tisdagens föreläsningar handlade om olika byggnadstypers uppkomst och om byggnadskultur samt om folkseder och folketro i samband med uppförandet av byggnader i gamla tider. Under middagsrasten voro D:r Campbell och ett par kursdeltagare ute och strövade i den kringliggande nejden för att uppsöka någon riktigt typisk gammal bondgård, som kunde vara lämplig att besöka och närmare studera under eftermiddagens lektioner. Egendomligt nog fanns den bäst bevarade gammelgården alldeles intill Tomelilla köping, medan däremot den kringliggande bygdens nästan alla gårdar genomgått så betydande moderniseringar, att knappast någon gård inom de närmaste tre kilometerna kunde anses lämpad för dylikt studium. Men "Per Jönsas" gård invid Tomelilla var som beställd till lärorikt studieföremål. Här höllos nu eftermiddagens lektioner om den gamla skånska bondgårdens byggnadssätt. Denna gamla gård med stu-

sid 17

sid 19

gulängan mot söder och norra längan belägen utmed landsvägen är helt och hållet byggd i gammal korsvirkesstil med äkta klinevägar och halmtak. Inredningen i gården är likaledes ännu tämligen oberörd av modernt byggnadssätt.

sid 19

Här beskådades nu både ladugård och loger, sädesgolv och klöverstängan, hönshus och fårkätte, torvahus och huggehus förutom stuglängans alla udrummen och vrår. Ägaren, Per Jönsson och en hos honom boende gammal f.d. lantbrukare, Anders Jönsson, vilka numera, sedan deras hustrur avlidit, slagit sig tillsammans på gamla dagar till gemensamt sällskap och gemensamt hushåll, äro två typiska riktigt "stöddiga" skånska "mannar. De uppläto beredvilligt till beskådande hela gården både inom - och utomhus. I hela stuglängan fanns ej en vrå som ej blev undersökt från "stuan" och "kistehuset" och "lilla kammaren" till den öppna stora skorstenen såväl "sterset" med tillhörande "spiskammare". Och gärna kunde vi få stanna där "hela ättermiddan" sa Per Jönsson. Det ville vi gärna, och så ställdes där till med kafferep ute på den kullerstenslagda rymliga gårdsplanen, och när kaffet var drucket, dansades på logen till fiolmusik både "gammal vals" och "kadrill" och "Gustafs skål" och gamla ringlekar också. Emellanåt berättade Per Jönsson historier från sin ungdomstid, och säkert har han ett nästan outtömligt förråd av dylika, men Anders Jönsson kunde också intressanta saker både om ett och annat från gamla tider. Vi

sid 20

fingo höra talas om sådant, som mannarna i sin ungdom varit med om, både det ena och det andra, hur det gick till vid klinegille och rese-gille, vid gammaldags julfirande och vid majsjungande, såväl som vid hösta-gillen och andra gillen och mycket annat.

Besöket vid "gammelgården" och samtalen därstädes med minnesgoda, gamla berättare gav anledning till särskilt innehåll i följande dags föreläsningar. Då behandlades nämligen just den teknik, som bör tillämpas vid dylikt insamlande företrädesvis av gammaldags folktro, gamla sägner, visor, ordstäv och dylikt. Med mångahanda från gårdagen hämtade exempel kunde nu åskådligt framhållas, hurusom man bör vara tämligen kritisk gent emot de berättelser man får höra, ty hur minnesgoda än sådana gamla berättare som gårdagens kunna vara, så kunna de ända, visserligen omedvetet, men i avsevärd grad, i sitt minne förblanda gammalt och nytt. De allra tillförlitligaste och till sin ursprungliga karaktär minst förändrade berättelserna får man givetvis höra av människor, som bött mera för sig själv liksom undan-gömda från den nya tidens mångahanda ofta rent fabriksmässigt tillverkade nya anekdoter och historier eller, vad som är än värre, gamla berättelser, som av någon modern journalist blivit så att säga "guldbronserade". Ofta händer det nämligen att en tidningsreporter råkar få höra en verkligt äkta gammal folkberättelse, som han då naturligtvis gärna insänder till sin tidning. Om

sid 20

sid 21

han då låte historien inflyta oförvanskad, så vore ju allt gott och väl. Men oftast omändras den gamla berättelsen och göres lite "rikare" ingalunda till innehåll utan endast till omfånget, med tillhjälp av lånade moment från t.ex. någon modern roman. Råkar sedan en dylik omstöpt berättelse i händerna på en gammal okritisk människa, som gärna tror, att allt, som blivit tryckt är sant, så påverkas denne i sin tur av tidningsartikeln till att vid återgivning av den gamla välkända berättelsen medtaga även det nytillverkade, som om det vore äkta folktro.

Synnerligen ingående behandlades i tvenne på varandra följande föreläsningar, vad som är egentlig folktro, och vad som är att hänföra under rubriken folksägnar.

Sedan dagens arbete var slut, blev det återigen samkväm med kaffebjudning hos det gästfria rektorsfolket på skolan. Kaffet intogs denna gång vid ett festligt dukat långbord i skolkökets matsal, där nu bland annat roligt, som förekom, även sjöngs en tillfällig utomordentligt roande visa "tryckt i år" och med diverse ämnen hämtade från roande episoder under utfärden till Simrishamn, hembygdsstudiet i Per Jönssons gård samt från de sista dagarnes föreläsningar m.m. Samkvämet fortsattes sedan till långt ut på aftonen inne i rektorsfamiljens egna rum, där, liksom förra gången, förekom ett om möjligt ännu livligare berättande av folksägnar och sjungande av folkvisor m.m.

På torsdagen fortsatte v. Sydow föreläsningarna om folkminnena och om huru insamlingen av dylika ofta kan giva en alldeles överraskande belysning åt problem i t.ex. de forntida folkvandringarna, ty ett vandrande folk medtager utom sitt flyttbara husgeråd ett ännu rikhaltigare förråd av just för den stammen typiska folkseder och andliga folkminnen, vilka, fastän de så att säga omplanteras i ny jordmån, dock i sina huvuddrag bibehålla sig kvar ganska oförändrade, och dessa gamla folkminnen kunna långt senare fram i tiden vittna om att befolkningen på det område, där de förekomma, ursprungligen haft en helt annan hemort på jorden än den nuvarande.

D:r Campbell höll samma dag tvenne föredrag om byggnadstypernas utveckling, belyst med en otalig mängd skioptikobilder dels från vårt eget land och dels från andra länder, företrädesvis Danmark, Tyskland, Ryssland och Finland.

Förtjusande vackra saker visades här i fråga om byggnadskultur med exempel på både lantliga byggnader och byggnader i städer eller tätbebyggda samhällen, men ävenså visades bilder som vittnade om att byggnadskonsten mångenstädes uppträder i rent avskräckande former.

Även följande föreläsning, som handlade om dräktens uppkomst och utveckling illustrerades med ljusbilder. Ännu större åskådlighet erhöll kapitlet om folkdräkterna, då senare på kvällen innehavarinnan av en affär i Malmö, som uteslutande hand-

lar med stiltrogna nationaldräkter, Fröken Ingrid Andersson demonstrerade nästan alla Skånes- häraders olika folkdräkter. Eleverna vid Folkhögskolan hade för tillfället fått skruda sig i dessa vackra , färgglada dräkter och fingo vid samma tillfälle utföra några trevliga gamla folkdanser under ledning av Rektorskan Jakobson.

Nästa dags första föreläsning hölls åter av D:r Campbell och handlade särskilt om den skånsk-danska bondgården. Medelst ljusbilder illustrerades den för Skåne och Danmark alldeles säregna gårdstyp, som på så många sätt skiljer sig från alla andra orters byggnadstyper, att man utan överdrift torde kunna påstå, att den skånsk - danska gårdstypen är en alldeles för sig själv stående typ, som ej annorstädes förekommer.

Doc. v. Sydow höll därefter föredrag om folkdiktningen varefter D:r Campbell åter föreläste om byggnadskultur och bygdekultur.

På kvällen gavs en aftonunderhållning för allmänheten, till största delen med kursdeltagare som medverkande. programmet för festen hade ordnats så, att den helt och hållet skulle utgöra en erinran om gamla tiders sätt att roa sig i familjelivet och under arbetet såväl som vid gillestillställningar och högtidsfirande. Ur programmet må här anföras: Hälsningstal av Rektor Jakobson, gammal marsch utförd av två fiolspelare, folk-

sid 24

sid 25

visor av Fru Gerda Jakobson, sagor av Doc. v. Sydow, folkvise-
danser av nationalklädd ungdom, "träskodansen" utförd av två småt-
tingar Ingrid och Dage Jakobson, "plejladansen" "klämma logkatten"
och "kriva (krypa) genom plejelen" samt "prega ti" farmors ya"
(öga) och "sko blackan" utförda av ett par manliga kursdeltagare.
Doktorinnan Hulda Tygesson från Lund uppträdde klädd som en gam-
mal nämndemansmorska och berättade på dråplig skånsk folkdialekt
ett par av Henrik Vranérs bygdehistorier "Äggjakagepågen" "Tor-
kel Åstrass" kal(kalv) m.fl. På en i gymnastiksalen uppförd scen
framfördes av några kursdeltagare det genomroliga lilla stycket
"En lajer påg" av Henrik Vranér. Till att spela den "leje pägens"
roll hade man importerat en liten Onslundapåg, som gjorde sin
roll (huvudrollen) synnerligen verklighetstroget. Som avslutning
på det hela kommo majsjungare till innebyggarna i teaterstugan
och på gammalt hederligt bondemanér erhöillo "ynglingarne" sedvan-
lig sångarlön, en korg ägg till det blivande äggagillet. "Tack
och tack, ska folket ha, maj är välkommen o.s.v. svarades det
från sjungarne och jublande drog majsjungarskaran "till nästa går".
Den sista punkten på programmet "majsjungningen" höll vid inöv-
ningen på att bli det brydsammaste av alltsammans, ty de, som
skulle sjunga majvisan, voro från skilda trakter av Skåne, och
var och en hade från sin hemort sin melodivariant, men den sjöngs
i alla fall med kläm och fart, såsom dånden sjunges ute i bygder-
na av hurtig ungdom med vårens känslor i kroppen.

Aftonunderhållningen gav, förutom den glädje den beredde såväl kursdeltagare som den talrikt tillstädeskomna allmänheten, även en ej föraktlig extra inkomst åt folkminnesföreningen.

sid 27

Lördagsförmiddagens två föreläsningar höllös av v. Sydow och handlade om folkdiktningen särskilt versdiktningen men även den vanligare egentliga sagodiktningen i prosaform.

Efter dessa föreläsningar vidtog en överläggning om bästa sättet för organiserad insamling av folkminnen och om stadgar för föreningen "Skånskt Folkminnesarkiv". En kursdeltagare hade fått i uppdrag att uppgöra förslag till stadgar och detta genomgicks nu paragraf efter paragraf.

(Stadgarna bifogas i maskinskriven avskrift, för att återgivas i samband med ref. av årsmötet)

Under eftermiddagen samma dag förekommo praktiska övningar i minnesuppteckning. De båda "mannarna" från gammelgården" hade beredvilligt kommit tillstädes. En av kursdeltagarna, som var "språkkunnig" d.v.s. kunde samtala med gubbarna på deras egen bygdedialekt, fick i uppdrag att samtalsvis leda in dem på ett berättande om gamla seder och bruk, som förekommit på denna orten, särskilt beträffande majfirande och julfirande. Det visade sig snart, att man här hade haft turen att påträffa folk, som kunde erinra sig åtminstone de flesta stroferna i den gamla majvisan, sådan den sjöngs, innan den moderna majvisan i tryck spridde sig ut i bygderna. Gubbarna hade till och med bevarat i sitt minne det ej obetyd-

sid 29

liga tillägg till majvisan, som kallades "pie-visan" (d.v.s. visa till pigorna). Naturligtvis blevo vi ju också i tillfälle att det taljerat få höra en beskrivning av huru majsjungandet gick till, såväl som det gille "majgillet" eller "äggagillet", som på grund av sångarlönens myckenhet nödvändigt måste följa på majsjungningen. "Man kunde ju ej låta de goda äggen förfaras" och det kunde ju bli ett synnerligen roligt gille, med både mat och dryck och dans, något som gärna både unga och gamla ville vara med om.

sid 29

Då gamla tiders julfirande kom på tal, fingo vi höra talas om både julförberedelserna, slakt, bakning och ölbrygd m.m. och själva julen med roliga sällskapslekar julafton, ottesången på juldagen, skkutning vid nyårsskiftet, julspöken vid trettondagstiden samt om "Knut, som kör julen ut" och mycket annat, den myckna maten ej att förglömma. Två stycken för tillfället utsedda upptecknare hunno bara ej med att anteckna alla de intressanta folkminnen, som här under samtalets gång återupplivades i de gamles minne, berättelser om arbeten och sysselsättningar, om nöjen och tidsfördriv av många slag och mycket annat. Samtalet med gubbarna skulle säkert kunnat utsträckas hur långt som helst, och ändå skulle deras förråd av sådant, som vi kalla folkminnen, ej tagit slut, och det märktes tydligt, hur det glädde de gamla att i minnet få uppliva och plocka fram hur mycket som helst, som rörde gamla tider, ty de gamla älska den tid de levat i som unga och berätta med förkärlek därom, då någon vill ge sig tid att

sid 30

höra på och följa deras berättelse i minnets och de gamla upplevelsernas värld. Tyvärr har vår moderna tid allt för brått för att ägna någon vidare tid åt att låta de gamla få tala om det, som ligger deras hjärta närmast, och därför få de ofta leva sin värld i ensamhet med sina minnen.

Om kursens näst sista dag har en kursdeltagare folkskollärare O.Aldén i en ortstidning skrivit följande:

(Tidningsurklipp ur Ystads Allehanda bifogas.)

Folkminneskursens avslutning ägde rum på måndagen den 19 juni, dock ej förrän dagens lektioner hållits i vanlig ordning. Förmiddagens föreläsningar av Doc.v.Sydow handlade om folkvisediktningen. Häri framhölls hurusom de gamla verkliga folkvisorna äro ett värdefullt minne av äkta allmogepoesi. Beklagligtvis får denna allmogens egen diktning alltmer träda tillbaka och blir alltmera sällsynt. Anledningen därtill torde närmast vara den, att efter hand som konstdiktningen blev mer och mer läst bland folket, så började man också tro att dylik konstdiktning var det enda som dugde. Då ej allmogen kunde sammanfläta sina ord på ett så konstrikt sätt och ej heller kunde smycka språket med prydnadsord på samma sätt som skalderna, så trodde man snart, att man ej kunde göra något alls, och så försvann den verkliga allmogediktningen, på vilken folkvisan är ett så vackert prov. Det är emellertid nu med allmogepoesin som med alla andra folkminnen hög tid att efterforska och insamla densamma, innan den helt hinner bort-

sid 30

sid 32

glömmas.

Följande sista egentliga lektioner bjödo på ett mycket växlande innehåll. Kursdeltagarna fingo nämligen nu i uppgift att ur minnet redogöra för upplevelser, hörsägnar och berättelser om gamla händelser, seder och bruk. Var och en, som hade något dylikt att komma med, erhöll ett papper, på vilket berättelsen eller dikten omedelbart skulle upptecknas. Tydligt finns det ännu en hel del människor, även ur den yngre generationen, som i sitt minne går och bevarar gamla folkminnen, ty innan lektionens slut kunde kursdeltagaren uppsamla en ganska stor samling dylika uppteckningar. Där var ej någon enda, som ej hade något strå att draga till stacken.

Efter middagen samlades föreningen "Skånskt Folkminnesarkiv" till årsmöte. Förslaget till stadgar för föreningen blev nu slutgiltigt behandlat och antaget med de ändringar och tillägg, som under kursdagarna blivit gjorda. Årsmötet bestämde årsavgiften till 2:- kronor. Till föreningens ordförande utsågs Rektor Dav. Jakobson och till sekreterare folkskoll. Ola Ryberg, båda i Tomelilla. Övriga ledamöter i styrelsen blevo Docent C.W. von Sydow, Lund, Kand. Ingemar Ingers, Hvilan, Åkarp samt Kand. G.K:son Ljungmo, Hammenhög. D:r Å Campbell, Hvilan, Åkarp och Kand. G.Svensson, Löderup blevo suppleanter. Till revisorer utsågos C.Weisel, Tryde, Tomelilla och O. Aldén, Onslunda med Frökarna Anna Skogh och Amanda Cederkrantz, Tomelilla som suppleanter.

sid 32

sid 34

Senare på eftermiddagen infunno sig samtliga kursdeltagare på skolans matsal till ett enkelt samkväm.

Sedan kursdeltagarnas tack till kursledarne framförts av Rektor Jakobson i ett anförande, vari han särskilt framhöll betydelsen av den arbetsglädje, som kursledarne på ett så lyckligt sätt förstått att meddela åt samtliga deltagare i kursen, samlades man åter till folkhögskolesalen. Där stod allt fortfarande skiotikonapparten uppställd, liksom väntade den på att få visa ännu något mera, och den slapp att stå där förgäves. Till allra sist förevisades nämligen nu även en serie bilder från själva kursen. Bilderna väckte mycken munterhet beledsagade, som de blevo med ett kåserande föredrag av Rektor Jakobson.

Sedan kursdeltagarnes tack blivit framfört även till herrskapet Jakobson förklarade Doc.von Sydow kursen avslutad under uttalande av den förhoppningen, att det arbete, som här påbörjats, ej skulle avstanna med kursen utan i stället vidga ut sig till att samla många flera kring intresset för folkminnena och deras bevarande.

Unison sång hade flitigt förekommit under hela kursen. Varenda föreläsning började med någon sång. Naturligtvis förekom också sång som en sista avslutning på kursen.

Redan två dagar före kursavslutningen hade D:r Campbell återvänt till sin verksamhet vid Hvilans Folkhögskola. Doc.

sid 34

sid 35

v.Sydow skulle avresa ett par timmar efter avslutningen. Efter att nu under mer än en vecka hava under dessa båda intresserade lärares ledning vandrat omkring i "minnenas" lustgård, kändes det för alla kursdeltagarne tomt och dystert, då denna lustvandring var slut. Ännu en gång ville man tacka för den angenäma samvaron under dessa härliga sommardagar, och fördenskull samlades de alla flesta till tåget vid Doc. v. Sydows avresa, och de blommor. med vilka han här just vid tågets avgång formligen överhöljdes, voro i viss mån ett synligt tecken på uppfyllelse av den tanke, som redan i hälsningstalet vid kursens öppnande uttalades, att den sådd, här skulle göras, snart skulle framkomma med färgrika blomster.

sid 35

sid 36

- - - - -
Brev till Docent C.W.von Sydow från Ola Ryberg.

Tomelilla den 17/11 1922

H.Herr Docent C.W.von Sydow

Lund.

Härmed har jag äntligen nöjet kunna översända en del av det referat om "kursen" som jag åtagit mig. Återstår ännu att renskriva så mycket som 10 á 12 sidor, men skall detta komma möjligen redan på söndag. Vore tacksam för ett meddelande om huruvida "krian" kan godkännas.

I det följande kommer jag att beskriva ännu ett par samkväm, soarén, dagsprogram för var dag, sammanträde med

ACC. N:R M. 399

föreningen, (stadgarna bifogas maskinskrivna), utfärden till Kivik, samt avslutningen.

Högaktningsfullt

Ola Ryberg.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV